

Posudek diplomové práce

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy
Katedra francouzského jazyka a literatury

Autor diplomové práce: **Marcela Šmrhová**

Název diplomové práce: **Gender v jazyce literárních postav vybraných francouzských autorů a jeho projevy**

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Eva Müllerová, CSc.

Diplomová práce M. Šmrhové vychází z předpokladu existence a projevování genderových stereotypů v chování a vyjadřování ženy a jeho možném přenosu na muže. Dále sleduje uplatňování genderu v jazyce literárních postav vybraných děl francouzské literatury. V teoretické části čerpá M.Šmrhová z problematiky genderových rozdílností mezi muži a ženami, sleduje otázku genderových vztahů. V genderu se obecně vychází z úzu, podle kterého existuje jistý standard ve vyjadřování dívek proti mluvě chlapců. Používání vulgarismů v mluvě dívek je stále zarážející, konkrétní neslušné výrazy se připisují výhradně chlapcům. Mluví se o tzv. genderové identitě. Chlapci vždy používají vulgarismů pro zdůraznění mužnosti. Jinak řečeno, skrze genderovou socializaci se jako kdyby muži utvrzují již od dětství v jisté dominanci, kterou musejí projevovat i v jazyce. Dnešní mladí lidé se však málokdy zamýšlejí nad jistými všeobecně uznávanými pravidly, jak by měla mladá dívka/chlapec mluvit. S postupem doby se na tuto problematiku objevily individuální názory. Autorka, která je v práci nejčastěji citována, R.T.Lakoff, předpokládá stále fungování dichotomie ženského a mužského vnímání, chování a vyjadřování. Jestliže se má za to, že dnes jsou dívky svobodnější, přináší to současně jistou nestabilitu, proto je možné, že ženy zastávající významné společenské funkce si osvojují v jistém smyslu chování mužů ve snaze tuto nestabilitu vyrovnat. V dnešním světě panuje představa, že s postavením ženy úzce souvisí otázka emancipace. Pokud muž ve společnosti postavení ztrácí, kompenzuje si to např. pomlouváním, tyto projevy jsou potom vnímány jako „dívčí“ nástroj. Rozdíly v mluvě stále existují. Je nesporné, že muži používají komunikaci jako prostředek k prokázání své nezávislosti a potvrzení své sociální pozice. Dívky jsou naopak genderovými předpoklady nuceny omezovat své prosazování. Zastávají pozici, která se od nich očekává, usmívají se, udržují poklidnou atmosféru. I v dnešní době, ve 21. století, se mnohdy v domácím prostředí role však obracejí, žena aktivně komunikuje, muž se spíše komunikace zdržuje.

Obecně se výrazu gender používá pro označení a postižení kulturně vytvořených rozdílů mezi muži a ženami. O genderu se začalo mluvit ve společenských vědách zhruba ve druhé polovině 20. století v rámci tzv. feministického paradigmatu. Vychází se z toho, že jistým faktorem, který se podílí na ovlivňování struktury společnosti a postavení jedince, je i pohlaví. Analýza v diplomové práci M.Šmrhové však částečně tento předpoklad vyvrací. Ukazuje se, že pohlavím samotným genderový stereotyp určený není, postavy se přizpůsobují potřebě svého postavení ve společnosti (roli, která jim je v literárním díle určena) a tomu také podřizují své chování a vyjadřování.

Dnes vnímáme genderové hranice tedy již jako volně přístupné. Hranice jsou však udržovány, a to díky fungování genderových stereotypů. Každodenně jsme konfrontováni s „typicky“ mužskými či ženskými představami a hodnotami, jde o jakýsi rituál, jehož součástí je i stále genderově odlišná verbální komunikace. Gender postihuje opakovaně rutinní chování, jež provozují muži i ženy. Je stále úzce vázán na společenská očekávání.

Jedinec vlastně prezentuje sám sebe a používá k tomu jistých jazykových prostředků. I v dnešní době stále očekáváme soulad mezi vzhledem jedince, jeho sociálním postavením a způsobem jeho vystupování, tedy i vyjadřováním. Ve společnosti i dnes setrvává určitý ideál, který sám zase vede k stereotypnímu očekávání. Stále existují pro chlapce a dívky očekávání spojená s verbální komunikací. Genderové očekávání počítá s verbálním projevem dívek nevybočujícím ze zafixovaných představ „slušné“ dívky, nároky jsou kladené ale i na verbální projevy chlapců. Připouštíme, že stále může být vyjadřování a volba jazykových prostředků výrazem rozdílu mezi mužem a ženou. Projevuje se již od předškolního věku a je prostředkem k demonstrování maskulinity a femininity. Používáním „správných“ výrazů si jedinci vlastně potvrzují svoji genderovou identitu. V současné literatuře se v souvislosti s gendrem ustálilo spojení „lady-like“ označující styl vyjadřování a principy pro dívku, které by neměla opouštět, aby vyhověla společenským předpokladům. U mužů se naopak stále počítá s tím, že vyjadřování (i vulgární) je potřebou demonstrování jejich dominance.

Marcela Šmrhová zkoumala ve své práci platnost těchto genderových předpokladů. Dospěla k zajímavým závěrům, které potvrzují posun genderu spíše k jedincům a částečně stírají předpokládaná pravidla. Tím bychom popírali tvrzení některých autorů, která připisují gender pohlaví, ale naopak bychom potvrdili názor, že pohlaví samo nemá zásadní význam pro dichotomii ženského a mužského, ale jedinci je ponechána volba, k jakému genderovému typu se přikloní a jaké vyjadřovací prostředky zvolí. Jako by to mnohdy v promluvách sledovaných postav v diplomové práci fungovalo obráceně. Posuzujeme postavy podle jejich vyjadřování, ale sledujeme současně výměnu předpokládaných rolí. Ukazuje se tedy, že naši hrdinové ve sledovaných dílech francouzské umělecké literatury, jako by dobře znali působení genderových stereotypů a genderovou dichotomii, ale vybírají si sami, zda se zařadí do role daného typu. Potvrzovalo by to, že předpoklady genderu mohou být měnitelné podle sociální situace, podle společenského postavení, podle zvolené profese, že mizí předurčené normy, že je možné uchopit vědomí převahy a dominance maskulinity i pro vyjádření ženského typu. Možná i nutnost vypůjčit si genderový typ podle toho, jakou roli musí jedinec ve společnosti zaujmout.

Závěr:

M.Šmrhová představila ve své diplomové práci nevšední téma, které představuje metajazyk „řeč o řeči“. Pracovala iniciativně, samostatně, prokázala schopnost sledovat myšlenku genderu až do průniků promluv postav. Aplikovala teorii v analýze promluv vybraných hrdinů děl francouzské literatury. Práce je využitelná pro další zamyšlení tohoto typu, je přínosná i shromážděním materiálu a analýzou jednotlivých příkladů. Úroveň práce přesahuje požadavky kladené na diplomovou práci. V této podobě může být diplomová práce M. Šmrhové podkladem k dalšímu zpracování.

Je radostnou povinností doporučit ji k obhajobě.

Otázky k obhajobě:

1. Je možné aplikovat zkušenosti z teorie genderu v práci se školní mládeží?
2. Pomůže znalost genderových předpokladů při práci mimo školu, např. v managementu?

Navrhované hodnocení:

.....
PhDr. EvaMüllerová, CSc.
katedra francouzského jazyka a literatury

V Praze dne 26.8.2014